

Лютік О.М.асистент кафедри публічних, корпоративних
фінансів та фінансового посередництва
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича**Лисак Д.С.**студент
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

ВПЛИВ КРЕДИТІВ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ФІНАНСОВУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ

У статті розглянуто особливості співпраці України з провідними міжнародними фінансовими організаціями, розглянуто умови та особливості надання кредитів МФО суб'єктам господарювання у сфері теплопостачання для фінансування інвестиційних проектів. Проаналізовано проблеми щодо залучення та повернення кредитних ресурсів. Запропоновано шляхи розширення міжнародного фінансового співробітництва в частині підвищення ефективності кредитної співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями для реалізації інвестиційних проектів. Підведено підсумок, що існуюча система дозволяє повною мірою відображати в державному бюджеті запозичення від міжнародних фінансових організацій, які використовуються як джерела фінансування економіки держави.

Ключові слова: міжнародні фінансові організації, кредитні ресурси, інвестиції, інвестиційні проекти, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк.

В статье рассмотрены особенности сотрудничества Украины с ведущими международными финансовыми организациями, рассмотрены условия и особенности предоставления кредитов МФО субъектам хозяйствования в сфере теплоснабжения для финансирования инвестиционных проектов. Проанализированы проблемы по привлечению и возврату кредитных ресурсов. Предложены пути расширения международного финансового сотрудничества в части повышения эффективности кредитного сотрудничества Украины с международными финансовыми организациями для реализации инвестиционных проектов.

Ключевые слова: международные финансовые организации, кредитные ресурсы, инвестиции, инвестиционные проекты, Международный валютный фонд, Всемирный банк.

Постановка проблеми. Сучасна глобалізація сприяє відкритості національних економік, активізує їх зовнішньоекономічні відносини. Україна реалізує свою стратегію інтеграції у світовий економічний простір. Одним з важливих заходів у цьому напрямі, який вона здійснює – це формування співробітництва із різними міжнародними організаціями, у тому числі фінансовими, адже вони відіграють важливу роль як у регулюванні світової економіки, так і в допомозі економічного розвитку окремих країн світу. Тому питання кредитних відносин України із міжнародними фінансовими організаціями є актуальним, а його дослідження має значний науковий і практичний інтерес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на важливість питання впливу зовнішньоекономічних відносин співпраці України із міжнародними фінансовими організаціями, та їх впливу на фінансову політику держави, його досліджували цілий ряд вчених. Наприклад, П. Куцик, О. Ковтун, Г. Башнянин, В. Шевчук ана-

лізували проблеми та перспективи кредитних відносин України. Н.М. Галазюк, О.М. Зелінська, О.А. Урбан розглядали сучасні особливості інтеграції України у світовий економічний простір. Т. Мельник досліджувала реалії та перспективи розвитку зовнішньоекономічного сектору України. В.П. Колосова вивчала теоретичні аспекти впливу міжнародних фінансових організацій на економічний розвиток країни, а разом з І.М. Івановою досліджувала співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями.

Метою дослідження є пошук шляхів розширення міжнародного фінансового співробітництва України, що пов'язано з необхідністю забезпечення національної економіки необхідною кількістю фінансових ресурсів через недостатність коштів на українському ринку та його впливу на фінансову політику держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний етап розвитку України характеризується значними економічними і політичними труднощами. Після періоду експериментів у

перші роки незалежності в країні розпочалися спроби ринкових реформ. Ці ініціативи були підтримані міжнародними фінансовими організаціями, зокрема – Міжнародним валютним фондом (МВФ), Світовим банком (СБ), Європейським банком реконструкції і розвитку (ЄБРР).

У зв'язку з фінансовою нестабільністю, зростанням зовнішнього боргу, співробітництво країни з міжнародними фінансовими організаціями ускладнюється неоднозначними оцінками як у суспільній думці, так і в науковій економічній літературі.

Міжнародні фінансові організації (МФО) – це ті організації, засновниками яких є кілька країн-членів МФО, які надають фінансові ресурси країнам – членам МФО на умовах, визначених їх статутними документами, і членом яких є Україна згідно з чинним законодавством [1].

Відповідно до відомостей Єдиного державного реєстру Міжнародних організацій, Україна є членом 83 міжнародних організацій [3].

Головними завданнями діяльності інтеграційних об'єднань є наступні:

- використання переваг економії масштабу завдяки розширенню обсягів ринку, зменшенню трансакційних витрат;

- вирішення завдань торгової політики: регіональні угруповання надають змогу створити більш стабільне середовище для взаємної торгівлі;

- сприяння структурній перебудові економіки завдяки використанню досвіду провідних економічно розвинених країн, що є членами об'єднання;

- підтримка молодих галузей виробництва за рахунок виходу місцевих виробників на більш широкий регіональний ринок;

- створення сприятливого зовнішньополітичного середовища шляхом забезпечення економічної і політичної консолідації та міжнародної воєнної безпеки;

- можливість регулювання соціально-економічних процесів на регіональному рівні;

- усунення перешкод на шляху взаємного обміну і взаємодії національних економік, забезпечення сприятливих умов господарювання на мікрорівні, стимулювання конкуренції [7].

Міжнародні організації, з якими працює Україна можна поділити на чотири групи. До першої групи відносяться організації, діяльність яких докорінно впливає на розвиток системи світової економіки в цілому, та на всі її соціально-економічні підсистеми, наприклад, це такі міжнародні валютно-фінансові організації, як Міжнародний валютний фонд (МВФ) та група Світового банку (СБ), загально-функціональні організації – Міжнародна організація праці (МОП), програма розвитку ООН (ПРООН), Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) тощо. До другої

групи належать міждержавні галузеві організації поза безпосередніми рамками ООН.

Зараз, коли України знаходиться в стані кризи, нагального вирішення потребує питання щодо знаходження ресурсів на зовнішньому ринку. Пошук шляхів розширення міжнародного фінансового співробітництва України набуває особливої актуальності, що пов'язано з необхідністю забезпечення національної економіки необхідною кількістю фінансових ресурсів через недостатність коштів на українському ринку.

Основним напрямом використання кредитів МВФ було надання кредитів Міністерству фінансів України для обслуговування зовнішнього боргу, фінансування дефіцитів платіжного та торговельного балансів. Формування, у тому числі, завдяки позикам МВФ, валютних резервів НБУ повинно було підтримати стабільність національної валюти, успішно провести грошову реформу, ввести з часом повну конвертованість гривні за поточними операціями. Міжнародним валютним фондом були розроблені наступні етапи та програми кредитування України.

Україна з 1994 р. активно співпрацює з МВФ, використовуючи його фінансові і технічні ресурси з метою досягнення макроекономічної стабілізації та створення необхідних передумов для проведення економічних реформ. Таке співробітництво здійснювалось переважно в рамках реалізації 8 спільних програм – STF (система трансформаційна позика), «Stand-By» (стабілізаційна позика), Механізм розширеного фінансування (позика на підтримку розвитку), попереджувальний «Stand-By». З цього року починається перший етап співпраці України з МВФ, детальніше які розглянемо нижче.

Перший етап (1994–1995 рр.). У цей період Україні було надано фінансову допомогу у вигляді системної трансформаційної позики для підтримки платіжного балансу України.

Другий етап (1995–1998 рр.). Україна отримала від МВФ кредити на загальну суму 1935 млн. дол. США за трьома річними програми "Стенд-бай". Третій етап (1998–2002 рр.). Впровадження Програми розширеного фінансування, яка передбачає надання Україні кредиту на загальну суму 2,6 млрд. дол. США.

Четвертий етап (2002–2008 рр.). Наприкінці 2002 р. Кабінет Міністрів України серед прийнятних форм подальшого співробітництва України з МВФ на безкредитній основі обрав програму «попереджувальний стенд-бай» з метою здійснення переходу до добре функціонуючої ринкової економіки із ефективною системою соціального захисту, підтримка динамічних темпів економічного зростання та збереження макроекономічної стабільності.

П'ятий етап (2008–2013 рр.). На даному етапі графік вибірки коштів Україною був розрахований на два роки із загальним обсягом фінансування близько 16,4 млрд. дол. США. Після погодження параметрів програми 3 млрд. СПЗ були в терміновому порядку зараховані до золотовалютних резервів Національного банку України.

Шостий етап (з 2014 р.). Ухвалена програма на отримання кредиту у розмірі 17,01 млрд. дол. США впродовж наступних двох років. Але у 2015 р. ця програма була припинена, а впроваджена нова, яка передбачає механізм розширеного фінансування і буде розрахована на чотири роки [2, с. 55]. Програма була затверджена для підтримки економічної стабілізації в країні і визначає широкі і глибокі економічні реформи. Загальний обсяг затвердженої суми та фактично виданих кредитів Міжнародним Валютним Фондом для України за весь період їх співпраці, розрахований на основі даних офіційних сайтів організацій, наведено у табл. 1.

Таблиця 1

**Обсяги кредитування України
Міжнародним валютним фондом**

Період	Сума затверджена млн. СПЗ	Сума видана млн. СПЗ
1995–1996 рр.	997,3	538,65
1996–1997 рр.	598,2	598,2
1997–1998 рр.	398,92	181,33
1998–2002 рр.	1919,95	1193
2004–2005 рр.	411,6	0
2008–2010 рр.	11000	4000
2010–2012 рр.	10000	2250
2014–2016 рр.	10976	3014,7
2015–2018 рр.	12348	3546

У лютому 2015 року Рада директорів МВФ прийняла чотирирічну програму розширеного фінансування, де було досягнуто згоди щодо надання кредиту у розмірі 12,348 млрд. СПЗ або 17,5 млрд. дол., що складає 900% квоти України в МВФ. Ця програма замінила кредитну програму "Stand-by", яка була затверджена 30 квітня 2014 року. Програма розширеного фінансування повинна сприяти стабілізації економіки України та закласти підвалини для відновлення її зростання. Україна вже отримала перші два транші в рамках EFF на загальну суму 6.7 млрд. дол. США. Перший транш на суму \$5 млрд. було надано у березні 2015 року і спрямовано на нагальні бюджетні потреби та на відновлення золотовалютних резервів Національного банку. Зокрема, надання цього траншу дозволило одразу збільшити резерви вдвічі (з близько 5 до майже 10 млрд. дол. США). 1.7 млрд. дол. США

другого траншу, які були перераховані у серпні 2015 року, повністю пішли на поповнення резервів НБУ, що допомогло посилити стабільність на валютному ринку країни. Відсоткова ставка по кредиту EFF складає 3.05% річних. Для порівняння, середня ставка за кредитами, які активно залучала Україна впродовж 2010–2013 років, складала в середньому близько 8%. Даний кредит надається на 10 років, перші п'ять з половиною років складає пільговий період. Виплати по кредиту повинні відбуватися щоквартально.

Механізм Розширеного Фінансування покликаний підвищити рівень резервів Національного банку України, запобігти відтоку капіталу, посилити заходи, прийняті Урядом для стабілізації платіжного балансу країни, та допомогти Україні подолати структурні проблеми в її економіці завдяки проведенню назрілих реформ. Необхідно зазначити, що від постійного взяття кредитів суттєво збільшується зовнішня заборгованість.

Продовження співпраці України з Міжнародним валютним фондом може принести користь економіці країни, але при цьому присутні й деякі ризики, оскільки подальша співпраця має стати гарантією проведення структурних реформ в українській економіці. Другий позитивний момент – внутрішня і зовнішня стабільність, підтримка курсу, покриття дефіциту бюджету. Разом із тим, робота програми МВФ означає можливість появи ризиків, зокрема кошти від МВФ можуть бути витрачені не на структурні реформи. Другим ризиком є збільшення державного боргу.

Але присутні і ризики, які можна виділити у фінансовому співробітництві України з міжнародними організаціями, до яких належать [6, с. 152]:

- 1) неефективна діяльність апарату службовців і фахівців, залученого до процесу розробки і виконання проектів міжнародних фінансових операцій; надмірний бюрократизм під час підготовки кредитної заявки, що спричиняє збільшення терміну затвердження кредиту міжнародними фінансовими установами;
- 2) непрозорість роботи із коштами міжнародних організацій;
- 3) недостатня підтримка малого і середнього бізнесу як на законодавчому рівні, так і в плані реальних фінансових програм;
- 4) низькі темпи упровадження реформ призвели до необхідності запозичення коштів у МВФ, ЄС та ін., що спричинило надвисокий рівень заборгованості, яка у 2015 р. становила 79,4% до ВВП. Сьогодні ця заборгованість перед міжнародними організаціями невпинно зростає;
- 5) випадки нецільового використання кредитів;
- 6) неефективне використання залучених коштів;

7) ігнорування можливості залучення коштів на фінансовому ринку;

8) згорання проектів після припинення фінансування;

9) недостатній рівень «інноваційності» проектів тощо.

Але шляхом підвищення контролю за цільовим використанням коштів, ліквідації корупції, підвищення інвестиційної привабливості та кредитоспроможності вітчизняних підприємств вказані проблеми та інші, що можуть виникнути можна вирішити. Таким чином можливо зменшити залежність економіки України від ресурсів МФО та поглибити участь країни на світових фінансових ринках.

З метою забезпечення виконання умов з надання позик МВФ органи державного регулювання та управління України повинні здійснити низку заходів. Так, у сфері стабілізації валютних ринків першочерговими заходами є:

- усунення дисбалансів, пов'язаних зі збільшенням гнучкості обмінного курсу до ринкової ситуації;

- проведення регулярних валютних інтервенцій у формі аукціонів;

- підвищення відсоткових ставок, що відіграють роль інструмента монетарної політики, зокрема ставок рефінансування;

- запровадження прозорості операцій із рефінансування та припинення заставного забезпечення власних акцій банків;

- скасування податку в пенсійних фонд на валютні операції тощо.

У сфері політики та структурних реформ доцільним було б:

- прийняття Національним банком України нормативних документів щодо запровадження гнучкого обмінного валютного курсу гривні до провідних валют;

- ухвалення законодавчих та нормативних документів щодо вирішення питань проблемних банків та надання фінансової підтримки банків-

ським установам шляхом рефінансування на основі принципів рівності та прозорості;

- своєчасне проведення діагностики проблемних банків;

- розширення, відповідно до міжнародної практики, обсягів регулярного висвітлення для громадськості й ринків деталізованої фінансової інформації про функціонування банківської системи, засновників і акціонерів банків, які мають вагому частку, принципи роботи, кредитну й депозитну політику, доходи тощо.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, для подальшої співпраці України з МВФ необхідно впроваджувати різні організаційно-економічні заходи, внести зміни до існуючого законодавства, підвищити стимулюючу роль держави через удосконалення податкового законодавства тощо. Крім того слід провести ретельний аналіз необхідного обсягу та умови отримання і погашення міжнародних кредитів, які планує залучити Україна з метою нівелювання індексу прострочення за даними кредитами, тобто здійснювати прогнозування тих результатів, які буде мати економіка України від залучення кредитів на міжнародному ринку і впроваджувати ефективні інвестиційні проекти щодо їх залучення

Отже, МФО відіграють важливу роль у підтримці економічних реформ в Україні, надаючи можливість залучення пільгових фінансових ресурсів, тоді як вітчизняний ринок капіталів має недостатні фінансові можливості для задоволення цих потреб. Метою допомоги з боку МФО групи Світового банку є реалізація ключових проектів розвитку вітчизняної економіки, технічної допомоги, прямих інвестицій в економіку України. Але матеріальна допомога з боку міжнародних інституцій сприяє збільшенню залежності України від їх діяльності, змушує до змін у фінансовій політиці країни, збільшує вплив міжнародних організацій на зовнішньоекономічну діяльність України, що не є позитивним фактором.

Список використаних джерел:

1. Про порядок підтвердження податкових пільг та здійснення митного оформлення товарів, що ввозяться в Україну в рамках міжнародних договорів з міжнародними фінансовими організаціями: Наказ Державної митної служби України від 28 вересня 1999 року N 229/619.
2. Базиліук Я.Б. Пріоритетні напрями підвищення результативності співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями. *Фінанси України*. 2014. № 1. С. 54–66.
3. Борідько Н. Криворучко Н. Міжнародні фінансові організації та їх вплив на інвестиційний простір України. URL: http://www.bdpu.org/scientific_published/conf021009/articles/Section_3/Boridko.pdf.
4. Козюк В.В. Експансія кредиту в системі макрофінансових дисбалансів. *Фінанси України*. 2010. №1. С. 54-65.
5. Іваницька О.М. Вплив траншів МВФ на економіку України [О.М. Іваницька, Г.Ю. Невгад, І.М. Балкова] *Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія «Економіка, право, політологія, туризм»*. 2014. № 4. С. 14–17.
6. Мірошніченко Ю.В. Кредитна залежність української економіки від МВФ. *Академічний огляд*. 2012. №1. С. 150-156.
7. Румянцев А.П. Міжнародна економіка / А.П. Румянцев, Г.Н. Климко, В.В. Рокоча та ін. За ред. А.П. Румянцева. – 3-тє вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2006. 479 с., с. 377.

Liutik O.M., Lysak D.S.

EFFECT OF LOANS OF INTERNATIONAL FINANCIAL ORGANIZATIONS ON THE FINANCIAL POLICY OF UKRAINE

The article studies the crediting activities of international financial institutions (IFI) in Ukraine, examines the conditions and peculiarities of allowance of IFIs' credit facilities to economic entities operating in the sphere of heat supply for the purpose of financing their investment projects. The article analyses problems related to utilisation and reimbursement of credit facilities. The ways of solving these problems are suggested, namely, the article gives recommendations concerning improvement of the current regulatory legal base that regulates the issues of attracting IFIs' funds to implement investment projects. The study, according to the authors, deepens the understanding of the role of credit instruments in the system of budget planning. Loans provided by international institutions are aimed at reforming certain sectors of economics by tranches to the government, these funds are used to finance the budget deficit and balance of payments balance.

Key words: international financial institutions, credit facilities, investments, investment projects.